

SZEGEDI ÍTÉLŐTÁBLA
Pf.I.20.052/2012/7.szám

A Szegedi Ítéltábla a Dr. Szokolyai Zsolt ügyvéd által képviselt **(I.rendű felperes neve, címe)** alatti lakos I. rendű és **(II.rendű felperes neve)** ugyanottani lakos II. rendű felpereseknek - a Dr. Toncs Mária ügyvéd által képviselt **(I.rendű alperes neve, címe)** alatti székhelyű I. rendű, valamint a másodfokú eljárásban a Gadó Gábor Ügyvédi Iroda (ügyintéző: Dr. Gadó Gábor ügyvéd) által képviselt **(II.rendű alperes neve, címe)** alatti székhelyű II. rendű alperes ellen szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Békés Megyei Bíróság (Gyulai Törvényszék) 2011. december 8. napján kelt 5.P.20.360/2010/31. számú ítéletével szemben a II. rendű alperes 32. sorszám alatt előterjesztett fellebbezése folytán lefolytatott másodfokú eljárásban meghozta a következő

Í T É L E T E T :

Az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, megfellebbezett rendelkezését **részben megváltoztatja** és a felperesek, valamint a II. rendű alperes között 2008. május 29-én létrejött kölcsönszerződés I. pontjában szereplő szerződési kikötés semmisségét megállapító rendelkezést mellőzi.

Egyebekben az elsőfokú ítéletet helybenhagyja.

Kötelezi a II. rendű alperest, fizessen meg a felpereseknek 15 nap alatt 60.000,- (Hatvanezer) Ft másodfokú eljárási költséget.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I N D O K O L Á S :

A felperesek 2008. május 29-én közjegyzői okiratba foglalt ingatlan fedezettel biztosított, devizában nyilvántartott jelzálog-típusú kölcsönszerződést kötöttek a II. rendű alperessel. A megállapodás szerint a bank az adósoknak 14.400.000,- Ft kölcsönt folyósít azzal, hogy „a kölcsön összegének Devizában való megállapítása a folyósítás napján érvényes, a Bank által alkalmazott Deviza vételi árfolyamon történik" (I/1. pont). A felperesek tudomásul vették, hogy a „nyújtott kölcsön, annak

üzleti kamata és kezelési költsége, valamint a késedelmi kamat és az egyéb költségek a folyósítást követően Devizában kerülnek megállapításra" (I. pont). A kölcsön a II. rendű alperes által akkor alkalmazott CHF vételi árfolyam alapján számítva 94.240,84 CHF-nek megfelelő forint összeg volt. Ezt a felpereseknek - 100 nap türelmi idő után - 25 év alatt kellett visszafizetni, a havi részletek esedékessége minden hónap 4. napja volt. A forint fizetések alapján meghatározott induló teljes hiteldíj mutató (THM) az ügyletkötés napján évi 7,43 % volt, ebből a kölcsön üzleti kamata évi 5,2 %.

A szerződés III/2. pontja szerint „az egyes fizetendő törlesztő részletek forint összegét a Hitelező a Bank által alkalmazott, az esedékesség napját megelőző napon érvényes Deviza eladási árfolyamon határozza meg”.

A szerződés V/4. pontjában a felperesek kijelentették, tudomásul veszik, hogy a forint/Deviza árfolyam piaci mozgásából adódóan felmerül a veszteség kockázata, a forint árfolyamának gyengülése esetén a törlesztő részletek - jelentős mértékben is - emelkedhetnek. Kijelentették, hogy ezen kockázat vagyoni kihatásait teljes mértékben viselik.

A felperesek által fizetendő törlesztő részlet forint összege 2009. januárra közel kétszeresére emelkedett, a CHF árfolyamának forinttal szembeni erősödése, az üzleti kamat bank részéről történt emelése, továbbá amiatt, mert az adósok ekkor már a kezelési költséget is kötelesek voltak megfizetni. A felperesek a törlesztő részletet minden hónapban kiegyenlítették.

A kezdeti 60-70.000,- Ft-ról 2011-re a törlesztő részlet 130.000,- Ft körüli összegre emelkedett.

A felperesek a II. rendű alperessel szembeni keresetükben - egyebek mellett - megtámadták a fogyasztói szerződés azon kikötését, amely szerint a bank a kezelési költséget is devizában határozza meg, továbbá azt, amely feljogosítja a bankot arra, hogy az esedékes törlesztő részletet az általa alkalmazott eladási deviza árfolyam alapján számolja. A Ptk. 209. §-a alapján ezeket indokolatlan, egyoldalú előnyt biztosító tisztességtelen szerződési feltételnek tekintették. A részleges érvénytelenség jogkövetkezményeként az első esetben az érvénytelen kikötés mellőzését, míg a törlesztés elszámolása tekintetében a vételi árfolyam alkalmazását előíró módosult tartalommal való fenntartását kérték.

A II. rendű alperes a kereset elutasítását kérte. Arra hivatkozott, hogy a felperesek teljes körű tájékoztatás után, minden kockázati tényező ismeretében kötötték meg a számukra kedvező tartalmú kölcsönszerződést. A szerződés minden rendelkezése megfelelt az akkori jogszabályoknak. A PSZÁF több alkalommal vizsgálta a pénzintézetek devizahitelezési gyakorlatát, és nem állapított meg jogszerűtlenséget.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy a felperesek és a II. rendű alperes között 2008. május 29-én létrejött, devizában nyilvántartott jelzálog-típusú kölcsönszerződés I. pontjának az a rendelkezése, amely szerint a nyújtott kölcsön *kezelési költsége* a folyósítást követően *devizában* kerül megállapításra, semmis. Az érvénytelen szerződést visszamenő hatállyal érvényessé nyilvánította olyan tartalommal, hogy a szerződés vonatkozó részéből ezt a kikötést mellőzte.

Megállapította továbbá, hogy a III/2. pont azon rendelkezései, amelyek szerint a törlesztő részletek forint összegét a bank az általa alkalmazott, megelőző napon érvényes deviza *eladási* árfolyamon határozza meg; az első törlesztő részlet folyósítás napján érvényes, általa alkalmazott deviza *eladási* árfolyamon számított

deviza összegéről tájékoztatja az adósokat; illetve az általa alkalmazott deviza *eladási* árfolyam változása esetén jogosult havonta meghatározni az új törlesztő részleteket, semmis. A szerződést visszamenő hatállyal érvényessé nyilvánította akként, hogy a szerződésben - mindhárom rendelkezés tekintetében - az eladási árfolyam helyett a *vételi* árfolyam szerepel. A devizaalapú kölcsönök lényegét ismertetve kifejtette, hogy a kölcsönrel kapcsolatos elszámolások deviza összegre vonatkoznak, ezzel szemben a pénzáramlások a mindenkori devizaárfolyam alapján átszámítva, hazai pénznemben történnek. E kölcsönszerződések CHF forrását pénzüzetek közötti határidős swap-ügyletek keretében szerzik be, ezáltal akár több évtizedes futamidejű hitel-portfóliókat tudnak néhány hónapos forrásokból, ügyletekből biztosítani. A swap-ügylet keretében a felek (pénzüzetek) megállapodnak, hogy a birtokukban lévő devizát egy adott időpontban az azonnali árfolyamon elcserélik másik devizára, majd egy későbbi időpontban visszacserélik. Ebből is következik, hogy az ügylet árfolyamkockázatot hordoz. Utalt arra, hogy a PSZÁF javaslata alapján hozott 2010. évi XCVI. törvény 1. §-a módosította a Hpt-t, azt a 200/A § (1)-(5) bekezdésekkel egészítette ki, ennek eredményeként 2010. november 27. napjától a kölcsön összegének, a törlesztő részleteknek, valamint az egyéb költségeknek, díjaknak a forint ellenértékét a bankok az általuk vagy az MNB által megállapított deviza-középárfolyamon határozzák meg. A perbeli szerződés megkötésekor nem volt olyan jogszabályi rendelkezés, ami kifejezetten tiltotta volna a felperesek által támadott elszámolási módot. Kérdéses azonban, hogy tisztességes-e az a szerződési feltétel, amelynek értelmében az adós a lényegesen magasabb eladási árfolyamon köteles megfizetni a havi törlesztő részlet forint összegét, miközben a kölcsön összegét a pénzüzet a folyósítás időpontjában aktuális vételi árfolyamon szolgáltatva részére. A vételi és eladási árfolyam közötti különbség haszna ebben az esetben a pénzügyi intézménynél csapódik le anélkül, hogy emögött részéről bármilyen szolgáltatás állna. A kölcsönszerződésnek ugyanis nem célja a devizaértékesítés, amelyhez a kérdéses haszonelem rendeltetésszerűen kapcsolódik, arra a felek szándéka nem terjedt ki. A hitelnyújtó bank hasznának a kölcsönszerződés alapján valójában a megállapított kamatban és nem a vételi-eladási árfolyam közti különbségben kell realizálnia. Tényleges szolgáltatás hiányában az elsőfokú bíróság szerint ez a haszon indokolatlan előny a hitelnyújtó bank oldalán, egyben a feltétel támasztójával szerződést kötő félre egyoldalú hátrány, amely a Ptk. 209/A § (2) bekezdése alapján a feltétel semmisségét vonja maga után.

A kezelési költség a kölcsönügylettel kapcsolatban felmerülő adminisztrációért felszámított díj. Semmi nem indokolja, hogy CHF alapon legyen nyilvántartva, hiszen az árfolyamváltozás következtében a pénzügyi intézmény oldalán felmerülő, a technikai-személyi feltételek biztosítására fordított kiadások nem emelkednek. Ezzel szemben a II. rendű alperes a kezelési költség szerződéses összegét is CHF-ban tartja nyilván és az egyes törlesztő részletek esedékessé válásakor az árfolyamváltozás figyelembevételével számolja el. Ez a feltétel tisztességtelen azért, mert a kezelési költség CHF-ban történő elszámolása a pénzüzet részéről haszonelemeket tartalmaz, burkolt ügyleti kamatként jelenik meg, így a fogyasztó hátrányára a másik félnek teljesen indokolatlanul egyoldalú előnyt biztosít, ezért ezen kikötés semmisségét is megállapította.

Az ítélettel szemben a II. rendű alperes élt fellebbezéssel, annak részbeni megváltoztatása mellett a kereset teljes elutasítását kérte. Elsődlegesen arra hivatkozott, hogy a felperesek az egy éves megtámadási határidőt elmulasztották.

Részletes jogi elemzést csatolva amellelt érvelt, hogy a Ptk. 209. § (5) bekezdése értelmében a bíróság nem volt jogosult vizsgálni a két kikötést, mivel azok egyrészt egyértelmű és világos rendelkezések, másrészt a szemben álló szolgáltatásokra vonatkoznak. A szolgáltatások összemérésénél nem csak a kamatnak, hanem a kamat jellegű díjaknak és költségeknek is jogi jelentőségük van. Az összemérés során a kölcsön ellenében fizetendő teljes hiteldíjat kell értékelni.

Érdemi vizsgálat esetén - a 2008. májusi viszonyokat alapul véve - azt kérte megállapítani, hogy a fogyasztói szerződés kikötései az adós érdekei felől tekintve is megfelelnek a jóhiszeműség és tisztesség elvárásának. A szerződés teljes feltételrendszerének vizsgálata körében mérlegelni kell azt is, hogy a devizaalapú kölcsönügyletben a kamat mértéke alacsonyabb volt, mint a forint alapú kölcsönök esetében. A felperesek a perbeli kölcsönt annak kedvező kondíciói miatt vették fel.

A vételi-eladási árfolyam alkalmazásával kapcsolatos elsőfokú indokokkal nem értett egyet. Kifejtette, hogy a devizában nyilvántartott kölcsön lényegi eleme, hogy csupán a kölcsönösszeg nyilvántartása történik devizában, a folyósítás, törlesztés viszont forintban. Ennek érdekében az adott devizát a bank folyósításkor eladja, az ügyfél pedig azt megvásárolja. Az elsőfokú indokok elfogadása azzal járna, a bank a törlesztéskor rákényszerülne arra, hogy alacsonyabb (vételi) árfolyamon adjon el olyan devizát az ügyfélnek, amelyet harmadik személynek eladási árfolyamon adhatna el. Végül, ha az adós szemszögéből nézve hátrányként is jelentkeznének ezek a kikötéseket, azok nem minősülnek túlzottnak, ésszerűtlennek, vagyis indokolatlannak.

A kezelési költségre vonatkozó rendelkezés kapcsán arra hivatkozott, hogy a költségek devizában történő nyilvántartását jogszabály soha nem tiltotta, majd 2011. november 15-től kifejezetten lehetővé tette. Az árfolyamváltozás kétirányú lehetett, így egyoldalú előnyt ez a kikötés sem biztosított.

Utalt a Magyar Kormány és a Magyar Bankszövetség közötti 2011. december 15-én létrejött megállapodásra, amelynek eredményeként kialakult jogi helyzet azzal járhat, hogy a devizaalapú hitelek törlesztő részlete 30-50 %-kal is csökkenhet.

A felperesek fellebbezési ellenkérelmükben az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérték. Egyetértettek az elsőfokú bírósággal abban, hogy a kölcsönszerződés más hasznonelemet nem tartalmazhat, mint amilyen a devizaértékesítésre jellemző árfolyamkülönbség, valamint a kamat és a kezelési költség. Az adós helyzetét érzékeltetve kiemelték, a törlesztő részletük már a futamidő elején a duplájára emelkedett. A fellebbezésben hivatkozott adósmentő jogi szabályozás hatását tüneti kezelésként értékelték.

A II. rendű alperes fellebbezése csak **részben alapos**.

A 2006. évi III. törvénnyel módosított Ptk. 209/A § (2) bekezdése értelmében fogyasztói szerződésben az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló, továbbá a fogyasztóval szerződő fél által egyoldalúan, előre meghatározott és egyedileg meg nem tárgyalt tisztességtelen kikötés semmis. A semmisségre csak a

fogyasztó érdekében lehet hivatkozni (relatív semmisség). A szabályozás teljesíti a 93/13/EGK Irányelv 6. cikkének 1. bekezdésében foglalt vállalást, amely szerint „a tagállamok előírják, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve.”

Az alperesi kiegészített fellebbezés, valamint az ahhoz csatolt jogi elemzés sem tette vitássá, hogy a perbeli ügylet fogyasztói szerződés, ebből pedig egyenesen következik, hogy a szerződésre a megtámadási határidőre vonatkozó szabályok nem irányadók, ezért az elévülésre, a megtámadási határidő elmulasztására alapított védekezés alaptalan.

Helytállóan utalt ugyanakkor a II. rendű alperes fellebbezésében arra, hogy a Ptk. 209. § (5) bekezdése szerint a tisztességtelen szerződési feltételekre vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatók a főszolgáltatást megállapító, illetve a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás arányát meghatározó szerződési kikötésekre, ha azok egyébként világosak és érthetőek. A kezelési költség valóban a szolgáltatás-ellenszolgáltatás meghatározásának körébe tartozik, a hitelintézet által nyújtott szolgáltatás (kölcsonnyújtás) ellenértéke, illetve annak egyik eleme. Az ügyletkötéskor hatályos 41/1997. (III.5.) Korm.rendelet előírásainak megfelelően meghatározott teljes hitel díj mutató (THM) tartalmazza a kölcsönszerződés alapján fizetendő összes díjat, ennek egyik elemeként értékelték a felek szerződésükben a százalékos mértékben meghatározott, ennél fogva kamat jellegű kezelési költséget is. Mivel a kezelési költség számítása a szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányát meghatározó kikötésnek minősül, ezért az a Ptk. 209. § (5) bekezdés korlátozó szabálya folytán a bíróság által érdemben - a kikötés tisztességtelen megítélése szempontjából - nem volt vizsgálható.

Más a helyzet a törlesztéskori deviza eladási árfolyam alkalmazását rendelő kikötés tisztességtelenségének megítélése során. Az ítéltábla ezzel összefüggésben a Ptk. 209. § (2) bekezdése, ehhez kapcsolódóan a Kúria 2/2011. (XII.12.) PK véleményének 3. pontjában kifejtetteknek megfelelően a szerződés teljes feltételrendszerét, a szerződés megkötésére vezető minden körülményt, a kikötött szolgáltatás természetét és az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel való kapcsolatát vizsgálat alá vonta. Ennek során - függetlenül attól, hogy a felperesek a keresetüket egyéb feltételek tekintetében elutasító ítéleti rendelkezéssel szemben nem éltek fellebbezéssel - nem volt mellőzhető a szerződés minősítése, a jogviszony jellegének, lényegének feltárása, a vitatott kikötéssel összefüggő további feltételek jogi értékelése.

A felperesek és a II. rendű alperes között devizaalapú kölcsönszerződés jött létre. A devizaalapú hitelezés lényege, hogy a kölcsön folyósítása és törlesztése forintban történik, de devizában van meghatározva (átszámítva) a hitelösszeg és a törlesztő részlet. Az ilyen típusú ügyletek létrejöttét az motiválta, hogy a pénzpiacokon a devizahitelek kamata (adott esetben lényegesen) alacsonyabb, mint a forint hitel kamata, ennél fogva - számítva a költségeket és díjakat is - a kölcsönvevő alacsonyabb ügyleti kamat mellett juthatott hitelhez. A konstrukciónak ugyanakkor velejárója, hogy a törlesztés minden hónapban az aktuális deviza-forint árfolyamon

történik, ezért a forint árfolyam kedvezőtlen alakulása növeli a törlesztő részletet (erősödése pedig csökkenti azt).

Az árfolyamváltozásból eredő kockázatra a szerződés V/4. pontja külön, kifejezetten felhívta a figyelmet, ebben az adósok kijelentették, hogy az árfolyamváltozásból eredő minden kockázatot ők viselnek. A hitelügyletek megkötése során az adósoktól is elvárható „kockázati tudatosság” a forint-deviza árfolyamváltozás kihatásaira kiterjedt.

Az elsőfokú bíróság a devizaalapú hitelek előnyeit, illetve az árfolyamváltozásból fakadó kockázatokat az adósok oldalán - az adósok terhére - helytállóan értékelte. Önmagában egy olyan polgári jogi ügylet, kölcsönszerződés, amelyben a forint árfolyam kedvezőtlen alakulása növeli a törlesztő részlet nagyságát (ugyanakkor a forint erősödése csökkenti azt) nem érvénytelen, az ezt előíró kikötések - miként azt az elsőfokú bíróság helyesen kifejtette - nem tisztességtelenek.

Más kérdés, hogy a tartós hitelezési jogviszonyban a szerződéskötést követően olyan változások állhatnak be, amelyek eredményeként a szerződés gazdasági-kockázati egyensúlya felborulhat, de legalábbis súlyos aránytalanságok következhetnek be. Ha ezeket a felek szerződés módosításával közösen nem orvosolják, a szerződésekbe való (utólagos) beavatkozást tehetik szükségessé, ami felvetheti a szerződés bírói, a Ptk. 241. § alapján történő módosítását. Ilyen igény a perben nem merült fel. A kivételes esetekben alkalmazható Ptk. 241. §-a a bíróság számára egyébként is csak az egyes (egyedi) jogviszonyokban engedi a szerződésmódosítás lehetőségét. A Ptk. 226. § (2) bekezdése értelmében viszont jogszabály a hatályba lépése előtt megkötött szerződések tartalmát kivételesen megváltoztathatja. A már megkötött szerződések tartalmának utólagos, jogalkotói (közjogi) eszközökkel való megváltoztatása az ilyen jogszabály alkotmányosságát veti fel, ezért a törvényhely alkotmányos értelmezését az Alkotmánybíróság a 32/1991. (VI.6.) AB határozatában fejtette ki. Rögzítette, hogy a Ptk. 241. §-a alapján indult perben a bíróság feladata egy-egy konkrét szerződés megbomlott egyensúlyát helyreállítani. „A társadalmi méretű változásoknak a szerződések nagy tömegét azonosan érintő következményeit azonban az egyes peres eljárások keretei között nem lehet célszerűen megoldani, itt már indokolt, hogy a törvényhozás dolgozzon ki általános megoldást”. A Ptk. 226. § (2) bekezdésében írt rendelkezés első fordulatanak az a funkciója, hogy a fennálló szerződések szolgáltatási egyensúlyának felbomlása esetén az állami beavatkozást társadalmi méreteken lehetővé tegye. A beavatkozás lehetősége a Ptk. 241. §-a alapján az egyes (egyedi) jogviszonyokban a bíróság részére adott. Mind az egyedi jogviszonyok, tehát egy-egy szerződés tartalmának megváltoztatása, mind pedig a jogviszonyok társadalmi méretű, tehát jogszabály útján történő megváltoztatása csak alkotmányos keretek között történhet meg. Az állam jogszabállyal a szerződések tartalmát általában csak ugyanolyan feltételek fennállása esetén változtathatja meg alkotmányosan, mint amilyen feltételek fennállását a bírósági úton való szerződésmódosítás is megkövetel. (Ugyanezeket a szempontokat erősítette meg az Alkotmánybíróság a 66/1995. (XI.24.) AB határozatában.)

Az ítéletábra álláspontja szerint amennyiben a jogalkotó a társadalmi méretű változásoknak a szerződések nagy tömegét azonosan érintő következményeit jogszabályi eszközökkel - a Ptk. 241. §-ban is szereplő kritériumok alkalmazása mellett - rendezi, a jogalkotói, jogszabályi beavatkozás az egyedi bírói beavatkozást

A jogalkotó a körülmények lényeges megváltozása (drasztikus, előre nem látható árfolyamváltozás, gazdasági háttérmozgások, válság) miatt a súlyosan megbomlott kockázati egyensúly rendezése során valamennyi érintett (fogyasztók, önkormányzatok, vállalkozások, hitelezők) érdekeit mérlegeli, figyelembe veszi a társadalom összteherbírási képességét, így a kölcsönügyleteket megkötő és azokon kívül maradó társadalmi csoportok érdekeit is, akikre a jogszabályi rendezés ugyancsak terheket ró. A törvényi beavatkozás valamennyi érintményező számbavételével törekszik méltányos megoldásra, egyfajta „érdekegyensúly” megteremtésére.

A jogszabályokkal érintett szerződések tekintetében egyedi esetekben a bírói konkrét módosítás azt eredményezné, hogy a jogszabályi formában megjelenő össztársadalmi mérlegelést, az így keletkezett „kényes egyensúlyt” az egyedi bírói döntések felülírnák, ami óhatatlanul megbontaná a jogalkotó által szándékolt egyensúlyt. Éppen ezért a törvényben meghatározott személyi és tárgyi körön kívül, azon felül más alanyokra (például önkormányzat), más kölcsönökre, más feltételekkel a bírói szerződésmódosítás az árfolyamkockázat feloldása érdekében kizárt, mivel az indokolt körben - a legszélesebb mérlegelés eredményeként - a jogalkotó a szerződésmódosítást jogszabállyal elvégezte.

Az árfolyamkockázat felvállalása eredményeként az adósnak tudatában kell lennie annak, hogy a bank a szerződéskötéskori árfolyamhoz képest mindig az aktuális törlesztéskori árfolyamon számolja el a teljesítést. A szerződéskötéskori, illetve a törlesztéskori aktuális árfolyamváltozástól - amelynek kockázata tehát a kölcsönvevőt terheli - alapvetően különbözik a folyósításkori *vételi*, illetve törlesztéskori *eladási* árfolyam alkalmazása. Nem terjed ki az „árfolyamkockázat” arra is, hogy a bank a kölcsön folyósítása előtt mikor, kitől és milyen árfolyamon vásárolt devizát, és arra sem, hogy a törlesztett kölcsön összege mögött fedezetül állított devizának mi lesz a sorsa, azt a bank mikor, kinek és milyen árfolyamon értékesíti.

Olyan esetben, amikor a pénzintézet devizát vásárol, vagy devizát értékesít, az adásvételi-kereskedelmi ügyletben az üzleti haszon - az ügylet természetéből adódóan - a deviza vételi/eladási árfolyam közötti különbözetből (árrés) keletkezik. Az ilyen devizakereskedelmi ügyletekben az árkülönbözet felszámítása az üzleti-piaci forgalmazás magától értetődő szükségképpeni eleme.

A devizaalapú forinthitel esetén a felek nem kétféle jogügyletet kötnek: egyfelől egy kölcsönt, és másfelől egy ténylegesen nyújtott devizakölcsön „megvásárlása” (a bank részéről), illetve forint törlesztéskor a devizarészlet „eladása” történik, hanem jogilag egységes (egyetlen) devizaalapú kölcsönszerződés jön létre közöttük.

A kölcsönszerződés alapján a bank az ügyfél részére devizát nem bocsát a rendelkezésére, sem effektíve, sem átvitt, jelképes értelemben. Devizához ezen ügylet keretei között a kölcsönvevő semmilyen módon és mértékben nem juthat, kizárólag forintot bocsát rendelkezésére a hitelező. Miután az adósnak devizát nem

nyújt a hitelező, illet nem bocsát a rendelkezésére, ezért az adósnak nincs is mit eladnia a hitel folyósításakor - a bank részéről a folyósításkor nem történik devizavétel (az ügyfélnek nincs eladható devizája).

A bankkölcsön esetén a pénzügyi szolgáltatás ellenértéke, az üzleti haszon és a felmerülő költségek fedezete - amint az elnevezés is utal rá - a *teljes hiteldíjban* (THM) jelenik meg. A szerződés kölcsön jellegén nem változtat, hogy a kölcsönösszeg „devizaalapú”, vagyis

devizában van nyilvántartva, de forintban folyósított és törlesztett hitelről van szó. Miután a jogügyletben nyújtott szolgáltatás kölcsön, a hitelező meghatározhatja a felszámításra kerülő ellenszolgáltatásban az ügyleti kamatot, költségeit - a hiteldíjat -, és ebben értékelheti, kalkulálja az ügylet mögötti háttér tranzakciókkal - így a devizafedezeti ügyletekkel - pénzügyi-szakmai szempontból indokoltan felmerülő valamennyi költséget, kiadást, és természetesen üzleti hasznát.

A devizaalapú forint kölcsönügylet során azonban a bank kereskedelmi, eladási vagy vételi pénzügyi szolgáltatást az adós részére nem nyújt, hanem a forintban folyósított kölcsön visszafizetésének értékállandósága érdekében a forintban történő törlesztési részletet az aktuális devizaárfolyamhoz kötik. A devizaalapú kölcsönelszámolás éppen azt jelenti, hogy devizaértékesítés (átváltás) nem történik, hanem a - forint hitelhez képest - relatíve alacsonyabb kamat forint árfolyamromlásból eredő kockázatát nem a hiteldíj, az ügyleti kamat százalékos mértéke, hanem a törlesztésnek az aktuális devizaértékhez kötése hivatott kompenzálni, kiküszöbölni. A forinthitel kamatterhe azért magasabb, mert a forint árfolyam romlásából eredő kockázat (is) az ügyleti kamat mértékében kalkulált.

A kölcsön jogügyletben devizaértékesítés - eladás és vétel - tehát nem történik, ezért az eltérő vételi folyósításkori, és eladási törlesztési árfolyamon a hitelező különbözeti árrést nem alkalmazhat. „Mintha vétel” és „mintha eladás” jogilag nem létezik - értelmezhetetlen -, a „virtuális szolgáltatásért” pedig legfeljebb „virtuális ellenérték” jár.

A vételi-eladási árfolyamkülönbség nem a banki szolgáltatás ellenszolgáltatása, ezért - a kezelési költségtől eltérően - nem esik a Ptk. 209. § (5) bekezdés korlátozó rendelkezése alá, azt a bíróság érdemben vizsgálhatja. Kölcsönszerződés esetén ugyanis az adós ellenszolgáltatása az ügyleti kamat és a kezelési költség - a teljes hiteldíj -, vagyis mindaz, amit a bank a THM-ben nyíltan értékelt. A felperesek nem azért tartották érvénytelennek a támadott kikötést, mert a kölcsön törlesztésének mértéke az aktuális devizaárfolyam változása függvényében kerül meghatározásra, hanem amiatt, mert különbözik egymástól a folyósított, illetve a törlesztésre kerülő kölcsön számításának, elszámolásának módja. Semmiképpen nem világos és nem egyértelmű, hogy milyen okból, megfontolásból tér el a folyósított, illetve a törlesztésre kerülő kölcsön elszámolásának módja. A Ptk. 209. § (4) bekezdése szerint a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem világos, vagy nem érthető.

A Ptk. 209. § (1) bekezdése generálklauzulaként fogalmazza meg, hogy tisztességtelen szerződési feltételnek az minősül, amely a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének

Pf.I.20.052/2012/7.szám

megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg. A Ptk. szerződési jogi szabályai azt veszik alapul, hogy a szerződés megkötése „alku” folyamatában történik, ami a kölcsönös érdekek kiegyenlítését biztosítja. A szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek (Ptk. 200. § (1) bekezdés). A diszpozitív szabályokat azonban a jogalkotó a tipikus esetekre, az egyensúlyt teremtő „szerződési igazságosság” elvei alapján alkotta meg, ezért a diszpozitivitás nem járhat azzal a következménnyel, hogy bármelyik jogalany széles

körben módosítsa a jogok, kötelezettségek és kockázatok törvényben szabályozott elosztását. A jóhiszeműség és tisztesség objektív kötelmi jogi kategória, az általánosan elfogadott etikai követelményrendszert juttatja kifejezésre a szerződési feltételek Ptk. 209. § (1) bekezdésében írt szempontok alapján történő értékelése során (BDT 2007/3/39., BDT 2008/7-8/109., eBDT 2008.1828. számú jogesetek).

A fogyasztói szerződésben szereplő feltételek értelmezése során is a nyilatkozási elv (Ptk. 207. § (1) bekezdés) az irányadó, vagyis az, hogy a kikötést - az azt előre kidolgozó akaratától függetlenül - a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint miként kellett értenie a fogyasztónak. A Ptk. 207. § (2) bekezdése értelmében ha a fogyasztói szerződés tartalma az (1) bekezdésben foglalt szabály alkalmazásával nem állapítható meg egyértelműen, akkor a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.

A szerződési kikötéseket a Ptk. 209. § (2) bekezdésében foglaltaknak megfelelően összefüggéseikben, struktúrájukban kell szemlélni. A feltétel tisztességtelenségének megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát. Ebben az összefüggésben kiemelt jelentősége van annak, hogy a hitelező és az adós között magánjogi kapcsolat jön létre, a szerződésekben a jogok és kötelezettségek meghatározása során a felek mellérendeltsége és egyenjogúsága elvének kell érvényesülnie. A pénzügyi intézmény gazdasági erőpozíciója ellenére jogi értelemben nincs fölérendelve a kölcsönbevevőnek, éppen ezért nem oktrojálhat rájuk számukra indokolatlan hátrányos feltételeket (IH 2008/2/64. szám, BDT 2008/7-8/109. számú jogeset).

A feltétel tisztességtelenségét kell megállapítani, ha a kikötés nem egyeztethető össze a szerződésre vonatkozó törvényi szabálynak a lényegi alapgondolatával, amelytől eltér, vagy ha a szerződésből természetszerűen fakadó lényeges jogokat olyan mértékben korlátozza, illetve a kötelezettségeket olyan mértékben szűkíti, hogy az a szerződéses cél elérését veszélyezteti.

A felsorolt szempontok alapján a támadott kikötés a jóhiszeműség és tisztesség objektív követelményeinek sérelmével indokolatlanul, egyoldalúan hátrányos a kölcsönvevők számára, ezért - az elsőfokú bírósággal egyezően - azt az ítéletábra is tisztességtelennek minősítette.

A III/2. pontban írt, a törlesztés elszámolását rendelő kikötés nem önmagában, a deviza eladási árfolyam alkalmazása miatt tisztességtelen, hanem azért, mert az I/1. pontban szereplő feltétellel összevetve megállapítható, hogy a kölcsönösszeg folyósításakor, illetve a törlesztéskor a bank *nem egynemű árfolyamon* számol. Ezzel

- 10 -

az adós hátrányára egyoldalúan és indokolatlanul egyenlőtlenséget idéz elő a szerződéses jogokban és kötelezettségekben.

Az elszámolás során az eltérő - kihelyezéskor a vételi, míg a törlesztéskor az eladási - árfolyam alkalmazása ugyanis azzal a következménnyel jár, hogy az adósnak - még változatlan devizaárfolyamot feltételezve is, és az ügyleti kamatot, kezelési költséget figyelmen kívül hagyva - a folyósított hitelnél eleve lényegesen magasabb összeget kell majd visszafizetnie, éppen annyival többet, mint amennyi a vételi és az eladási ár különbözete. A támadott kikötés alkalmazásával a bank olyan szolgáltatásért számít fel ellenszolgáltatást az adósnak, amelyet számára nem is nyújtott. A kölcsönszerződésben a bank főkötelme a pénzzolgáltatás, amelyet ténylegesen teljesített is, de a pénz

használatának ellenértékéért járó szokásos ügyleti kamat és a kezelési költség, a teljes hiteldíj mellett - azon fölül - a devizakereskedelmi-adásvételi ügyletek körében alkalmazható vételi-eladási árfolyam különbözetében álló árrészhez is hozzájutott. Tisztességtelen a kölcsönszerződésbe foglalt azon kikötés, amelynek alkalmazásával a kihelyezéskori és törlesztéskori eltérő devizaárfolyam elszámolása eredményeként a bank ugyanazért a szolgáltatásért a fogyasztótól kétféle („kétszeres”) ellenszolgáltatást követel és kap. Ez a bank oldalán nyilvánvaló egyoldalú előny, a fogyasztó oldalán indokolatlan hátrány.

Összességében az ítéltábla álláspontja szerint:

- A devizaalapú kölcsönszerződés, mint magánjogi ügylet alapján a pénzintézet devizát - jogi értelemben sem - nem bocsát a másik szerződő fél, a kölcsönvevő rendelkezésére, az adós nem rendelkezik semmilyen deviza felett, ezért nincs mit eladnia, a bank pedig nem tud mit „vételi” árfolyamon a folyósításkor megvásárolni.
- A devizaalapú hitel forint hitel, értékállandósági kikötéssel: az adós mindig az aktuális devizaárfolyam átszámításával (és nem „átváltásával”) köteles törleszteni a forinthitel tartozását. Az ebből fakadó árfolyamkockázatot az adós viseli; nem tisztességtelen, nem érvénytelen a szerződés, ha az adós a résztörlesztéskor a folyósításkori árfolyamhoz képest eltérő aktuális devizaárfolyam átszámításával (de nem „átváltásával”) köteles törleszteni a forint hitelét.
- Tisztességtelen viszont az a kikötés, amelynek eredményeként a kölcsön lényegével, alap gondolatával ellentétes módon a folyósításkori és törlesztéskori eltérő (vételi-eladási) devizaárfolyamok alkalmazása miatt az adós eleve magasabb összegű kölcsönt köteles visszafizetni, mint amit ténylegesen a részére a kölcsönadó folyósított - figyelmen kívül hagyva az ügyleti kamatot és minden költséget, amit a bank a THM-ben kalkulált, továbbá a forint-deviza árfolyam változásának hatását egyaránt.
- A bank részéről devizaalapú kölcsön esetén akkor tisztességes a kikötés, ha a folyósítás és a törlesztés elszámolása *egynemű devizaárfolyam* alkalmazásával történik, azaz a folyósításkori és törlesztéskori devizaárfolyamot egyaránt vagy vételi, vagy egyformán eladási, vagy középárfolyamon számolják.

Megjegyzi az ítéltábla, a jogalkotó időközben - a PSZÁF elnökének kezdeményezésére - beiktatta a 2010. évi XCVI. törvénnyel a Hpt. 200/A § (1) és (2) bekezdését 2010. november 27. napjától kezdődő hatállyal. Az új rendelkezések a fenti okfejtést erősítik: ha pénzügyi intézmény a fogyasztóval devizában nyilvántartott

Pf.I.20.052/2012/7.szám

és forintban törlesztett lakáscélú kölcsönszerződést kötött, akkor *a kölcsön folyósításakor* a kölcsön, a havonta *esedékessé váló törlesztő részlet*, valamint a devizában megállapított bármilyen költség, díj vagy jutalék *forintban meghatározott összegének kiszámítása* vagy a Magyar Nemzeti Bank által megállapított és közzétett hivatalos deviza-középárfolyam, vagy a bank által meghatározott saját *deviza-középárfolyam* alapján történik. A módosító törvény miniszteri indokolása tartalmazza azt is, hogy: „a devizában nyilvántartott..., de forintban törlesztett hitelekhez kapcsolódó fizetések alkalmával... az egyes devizanemek bankok által meghatározott átváltási, illetve eladási árfolyamai közötti jelentős különbség miatt az ügyfeleket terhelő *indokolatlanul* magas költség keletkezik”. A törvénymódosítás egyértelművé tette, hogy a mutatkozó egyenlőtlenség megszüntetése csak úgy

lehetséges, ha a folyósításkor és a törlesztéskor *egynemű* devizaárfolyam kerül alkalmazásra.

A Ptk. 209/A § (1) bekezdése értelmében a sérelmet szenvedett fél nem a szerződést, hanem a szerződés részévé váló tisztességtelen kikötést támadhatja meg, ezért a tisztességtelen kikötés nem a szerződés egészét, hanem a kikötéssel érintett részét teszi érvénytelenné. A részleges érvénytelenség szabályai szerint pedig a részben érvénytelen szerződési részre az érvénytelenség általános jogkövetkezményei - az eredeti állapot helyreállítása, vagy a szerződés (adott részének) érvényessé nyilvánítása - az irányadók. Az eredeti állapot helyreállítása azt eredményezi, hogy a tisztességtelen kikötés nem válik a szerződési feltételek részévé, hanem a szerződés a tisztességtelen kikötés nélkül, de azon kívül változatlan tartalommal irányadó a felek közötti viszonyban.

Az érvénytelenség jogkövetkezményei a részleges érvénytelenség körében is egyenrangúak. Ebből az következik, a bíróság jogosult arra is, hogy az érvénytelen rész, a tisztességtelen kikötés tartalmát megfelelően módosítva az érvénytelenség okát - a kikötés tisztességtelenségét okozó körülményt, az érdeksérelmet kiváltó megfogalmazást - kiküszöbölje, és az így módosított tartalommal az érvénytelen részt, a kikötést érvényessé nyilváníthatja, ha az adott esetben ennek az érvénytelenségi jogkövetkezménynek az alkalmazása célszerű és indokolt.

Az új Ptk. javaslata is abból indul ki, a részleges érvénytelenség jogkövetkezményei közül a kikötés tisztességtelen jellegének orvoslása, a kikötés megfelelő módosításával az érdeksérelem kiküszöbölése olyan reális lehetőség, amely a tisztességtelen feltételekről szóló EU Irányelv követelményeit kielégíti: „A Javaslat abból indul ki, hogy az irányelvi rendelkezés követelménye az érvénytelenségi ok kiküszöbölésével és a szerződés érvényessé nyilvánításával - mint az érvénytelenség általános alternatív jogkövetkezményével - eleve biztosítható” (Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. Complex Kiadó 2008. 793. oldal).

Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság, a felperesek által támadott törlesztéskori eladási devizaárfolyamon való elszámolást rendelő kikötés azért tisztességtelen, mert az a folyósításkori árfolyammal nem *egynemű*. Helytállóan járt el akkor is, amikor az érvénytelenségi okot kiküszöbölve az érvénytelen részt módosította, mivel a folyósításkori - vételi - árfolyam már nem módosítható, nem

- 12 -

érinthető, ezért a törlesztéskori devizaárfolyam - a folyósításkori árfolyammal egyezően - az *egynemű* vételi devizaárfolyam kell legyen.

A fentiek alapján az ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta, a felperesek, valamint a II. rendű alperes között 2008. május 29-én létrejött devizaalapú kölcsönszerződés I. pontjának a kezelési költség devizában való nyilvántartása kapcsán a kikötés semmisségét kimondó rendelkezést mellőzte, egyebekben a Pp. 253. § (2) bekezdése értelmében az elsőfokú ítéletet - az indokolást kiegészítve - helybenhagyta.

A II. rendű alperes fellebbezése nagyobb részben eredménytelennek bizonyult, ezért a Pp. 81. § (1) bekezdése értelmében köteles megfizetni a jelentős részben pernyertes felperesek másodfokú eljárási költségét, az ügyvédi munkadíj megállapítása a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (3) és (5) bekezdése alapján történt.

Szeged, 2012. április hó 26. napján

Dr. Kemenes István sk.
a tanács elnöke

Dr. Mányoki Zsolt sk.
előadó bíró

Dr. Kiss Gabriella sk.
táblabíró